

TWITTER / @CRIMINOLOGIENL / #NVC2015

Onze vereniging is voortaan ook op Twitter te volgen, via @criminologieNL. Via dit kanaal willen we u op de hoogte houden van criminologisch interessante onderzoeks- en nieuwsberichten. Tijdens het congres zullen we Twitter inzetten om eenieder te informeren over het programma, eventuele wijzigingen en de inhoud van de sessies. Er is gedurende het congres een twitterwall in de borrel/ koffie/ lunchruimte, waar 'live' te zien is wat er zoal over het congres wordt getwitterd. Wij gebruiken daarbij de #nvc2015, en iedereen is van harte uitgenodigd zich te mengen in zowel online als offline discussies tijdens het congres!

Tevens willen we iedereen uitnodigen om tijdens het congres foto's te maken en die via twitter te delen, zodat er een mooi beeldverslag van het congres beschikbaar zal zijn. Foto's van het congres kunnen ook gemaïld worden naar v.i.eichelsheim@law.leidenuniv.nl. De foto's kunnen dan op de website van NVC worden geplaatst. Wees uit respect voor privacy wel terughoudend in het 'taggen' van anderen.

INHOUDSOPGAVE

- 1 Twitter
Van de voorzitter
- 2 Mediacriminologie en visuele criminologie
Martina Althoff (Rijksuniversiteit Groningen)
- 3 Plaatjes in het dossier
Keynote spreker: Peter van Koppen (VU Amsterdam)
- 4 Dissenting Art, Prison Tourism and Visual Criminology
Keynote speaker: Eamonn Carrabine (University of Essex, U.K.)
- 6 Visuele Onderzoeksmethoden: Een Palet aan Perspectieven
Gabry Vanderveen (Recht op Beeld; Hogeschool Rotterdam)
- 7 Virtual reality in de criminologie: Een crash course
Jean-Louis van Gelder (NSCR)
- 8 Beeldmateriaal in de Strafrechtsketen:
Individuele verschillen in kaart middels eye tracking
Lotte van Dillen, Gabry Vanderveen & Carlo Konings
- 9 Visual interventions in Brazilian urban space: graffiti as art, pixação as crime
Paula Gil Larruscahim (Utrecht University; University of Kent, UK)
- 10 Outlaw Couples on the Road: A Plea for Film Studies in Criminology
Kamilla Sandach (Msc, Utrecht University)
- 11 Promoties
Oraties
- 12 Benoemingen, onderscheidingen etc.,
Genomineerden NVC-Scriptieprijs 2014-2015
Agenda
Colofon

Van de Voorzitter

Welkom op het jaarcongres van de Nederlandse Vereniging voor Criminologie 2015. Naast twee plenaire lezingen en 29 panels kunt u dit jaar ook deelnemen aan een aantal alternatieve sessies: een *eye-tracking* experiment, waarbij oogbewegingen en -fixaties worden geregistreerd en geanalyseerd, een fotosessie en een *pecha kucha* presentatie – dat laatste is een korte, creatieve en beeldende presentatie. Dat heeft alles te maken met het overkoepelende congres-thema van dit jaar: visuele criminologie. Het gaat in de visuele criminologie over de vraag hoe beelden tot stand komen, hoe met beelden de werkelijkheid wordt 'geframed' en hoe met beelden een hyperrealiteit of een 'virtuele' realiteit wordt geschapen. Het beste bewijs dat dit thema goed is aangeslagen, is het feit dat er, naast de plenaire lezingen, maar liefst zeven panels een visuele dimensie hebben.

Uiteindelijk zijn de meeste wetenschappers nog steeds mensen van woorden en getallen, maar in de beeldcultuur waarin wij momenteel leven vindt de analyse van beelden ook ingang in de criminologie. 'In den beginne' mag er het woord zijn geweest, maar we weten ook al heel lang dat één beeld vaak meer zegt dan duizend woorden. En zo is er de afgelopen decennia een visuele criminologie ontstaan, waarin het analyseren van beelden en representaties van misdaad en straf centraal staat. Tijdschriften als *Theoretical Criminology*, *Crime, Media, Culture* en het *Tijdschrift over Cultuur & Criminaliteit* hebben er inmiddels themanummers aan gewijd. Met dit nummer van *De Criminoloog* scharen we ons graag in dit rijtje: verschillende collega's belichten in onze nieuwsbrief ieder een aspect van de visuele criminologie.

Filmanalyse en graffiti-cultuur zijn populaire thema's in de hedendaagse visuele criminologie. In deze nieuwsbrief gaan respectievelijk Kamilla Sandach en Paula Gil Larruscahim daar nader op in. In de bundel *Framing Crime* (Hayward & Presdee 2010) wordt het begin van de visuele criminologie echter gelegd bij de uitvinding van de fotografie in 1839. In haar hoofdstuk over visuele methoden in het handboek over kwalitatieve methoden in de criminologie (Decorte & Zaitch 2010) beschrijft Gabry Vanderveen de revolutie die het gebruik van fotografisch materiaal teweeg bracht in de opsporingspraktijk, nadat de Franse biometricus Alphonse Bertillon (1853-1914) begon met het gebruik van fotograferen (en crimineel-antropologisch classificeren) van verdachten. In deze nieuwsbrief gaat zij nader in op het gebruik van beelden in de strafrechtspleging.

In onze inleiding tot het themanummer van het *Tijdschrift over Cultuur & Criminaliteit* (2014, no. 2) gaan Willem de Haan en ikzelf nog wat verder terug. Wij noemen Cesare Lombroso, vanwege het feit dat hij bijzonder veel aandacht heeft besteed aan dodenmaskers, schedels en tatoeages, ook een visueel criminoloog.

Martina Althoff laat in haar bijdrage aan deze nieuwsbrief zien hoe de visuele criminologie zich ontwikkelde vanuit de al langer bestaande traditie van media-studies

Martina Althoff (Rijksuniversiteit Groningen)

in de criminologie. Aanvankelijk werd onderzoek gedaan naar de inhoud van teksten en beelden in de massamedia, maar gaandeweg verschoof het accent richting een meer constituerende, 'framende' rol van de media. Inmiddels klassieke mediastudies over *folk devils* en *moral panics* (Stanley Cohen) en *the manufacture of news* (Jock Young) uit de vroege jaren 1970 zijn het voorbeeld geweest voor hedendaags onderzoek naar de rol van sociale media in de communicatie tussen onder meer jeugdgroepen of voetbalhooligans en naar verschijnselen als *happy slapping*, *flashmobs* en *gaming*. In deze hedendaagse, multimediale en visuele studies wordt het publiek niet langer alleen maar als toeschouwer gezien, maar ook als handelend subject, dat actief bijdraagt aan het produceren van beelden van zichzelf en van anderen via de sociale media en op het internet. In zijn bijdrage aan deze nieuwsbrief gaat Jean-Louis van Gelder in op verschillende toepassingen van *virtual reality* in criminologisch onderzoek.

In een met de Radzinowicz Memorial Prize bekroond artikel over visuele criminologie in het *British Journal of Criminology* uit 2012 heeft onze gastspreker Eamonn Carrabine opgemerkt dat de ontwikkeling van de visuele criminologie niet alleen tot een toenemende aandacht voor (de totstandkoming van) beelden van daders en slachtoffers van criminaliteit in de media heeft geleid, maar ook tot meer belangstelling voor de wijze waarop traumatische ervaringen worden getransformeerd tot beelden en tot kunst. In zijn lezing zal Carrabine nader ingaan op deze creatieve, 'scheppende' rol van beelden. Hij zal dit vooral illustreren aan de hand van foto's en documentaires over gevangenis. In zijn bijdrage aan deze nieuwsbrief geeft hij hiervan, met een analyse van een foto en een expositie van Ai Wei Wei in Alcatraz, vast een voorproefje.

In zijn lezing op het NVC congres van 2013 liet Willem Schinkel de waarschuwing horen dat de criminologie niet exclusief op de *bestaande* beeldvorming gericht moet zijn, maar dat er om de werkelijkheid te kunnen begrijpen vooral behoefte is aan *alternatieve* beelden. Onze tweede plenaire spreker, Peter van Koppen, heeft dit met zijn werk naar tunnelvisies die tot gerechtelijke dwalingen leiden zeer concreet laten zien. In zijn lezing gaat Van Koppen aan de hand van een aantal praktijkgevallen in op de vraag waarom wij ons zo vaak vastbijten in een bepaald beeld van de werkelijkheid, waarom dat ons ervan weerhoudt de mogelijkheid open te houden dat die werkelijkheid er ook anders uit kan zien en wat de consequenties hiervan kunnen zijn.

Hiernaast wordt ook dit jaar weer de NVC scriptieprijs uitgereikt en kunnen we onder het genot van lekker eten en drinken – en hopelijk een zonnetje – weer informeel met elkaar van gedachten wisselen, dansen en zingen in de Leidse Faculty Club.

Ik wens u allen een goed congres.

René van Swaaningen
Voorzitter NVC

Toenemende medialisering van de samenleving betekent niet alleen toename in media aandacht, maar ook verandering in de cultuur van mediaberichtgeving. Het begrip mediamaatschappij is bij sociologen en criminologen inmiddels een veelgebruikte term. Was er in de oude mediacultuur nog sprake van een duidelijke scheiding tussen mediabeelden van televisiemakers aan de ene kant en mediateksten van de schrijvende pers aan de andere kant, inmiddels maakt visualisering deel uit van alle mediaberichten. Terwijl visualisering in gedigitaliseerde mediaberichtgeving onmisbaar is geworden, wordt het verschil tussen visueel en tekstueel nieuws kleiner. Maar ook de scheiding tussen realiteit en fictie verdwijnt in een gevisualiseerde en gedigitaliseerde mediacultuur. Men denkt hier aan voorbeelden van manipulatie van World Press foto's. En wat is het verschil tussen een documentaire en bijvoorbeeld een historisch film drama? Is het laatste ook een afspiegeling van de realiteit? Voor de kijker wordt het steeds moeilijker hierover te beslissen.

Voor de mediacriminologie werpen deze ontwikkelingen niet alleen nieuwe vragen op maar krijgen oude vragen ook een nieuwe betekenis. Twee dimensies voor visuele criminologie zijn van belang vanuit een media criminologisch perspectief:

1. Beeldvorming over criminaliteit

De relatie tussen media en criminaliteitsbeelden is een klassiek onderwerp van criminologisch onderzoek. Een analyse van mediaberichten heeft als doel de beeldvorming over criminaliteit te onderzoeken en het ontstaan van mediahypes rondom criminaliteit en geweld te verklaren.

Een van de meest bekende criminologische studies is die van Stanley Cohen *'Folk Devils and Moral Panics'* waarin hij de mediaberichtgeving in de jaren zestig over twee vechtende Engelse jeugdschubculturen, de *mods* en de *rockers*, heeft onderzocht. Cohen wilde verklaren hoe de mediaberichtgeving tot *moral panic* heeft geleid. De studie was baanbrekend voor de criminologie, aangezien daarin niet alleen kritisch naar het ontstaan van beelden over criminelen en over misdaad en straf is gekeken, maar ook naar de effecten van deze beeldvorming en daarmee verbonden (media) machtsstructuren. In een mediamaatschappij heeft dit perspectief aan actualiteit gewonnen. Recente voorbeelden zijn de enorme media aandacht en massale berichtgeving rondom de vrijlating van Volkert van der G. en pedoseksuelen zoals Benno L. waarbij de emotionele betrokkenheid van de burger op straat door de mediaberichtgeving in een amplificatiespiraal terecht komt en de overheid gedwongen is te reageren.

De vraag naar de beeldvorming over criminaliteit en geweld in de media is cruciaal voor de criminologie omdat media *definiëren* wat en welke gebeurtenissen plaatsgevonden hebben in een samenleving. Media leveren interpretaties en verklaringen hoe deze gebeurtenissen te begrijpen zijn en wie de verbonden actoren zijn. (Media)criminologen hebben hier aansluiting gezocht bij het door de beroemde socioloog Erving Goffman ontwikkelde concept van *framing* en de *framing-analyse*. Welke beelden en voorstellen over criminaliteit uit de mediaberichtgeving naar voren komen en tot welke beeldvorming deze leiden, blijft in een mediamaatschappij een belangrijk vraagstuk voor criminologen. Hiermee verbonden vervolgvragen zijn welke invloed die beeldvorming heeft op de reactie op criminaliteit door de samenleving, de betrokken burger en het beleid. Mediadiscoursen bepalen de beleving van de

werkelijkheid van criminaliteit en straf. Hierop aansluitend is de vraag niet alleen hoe *framing* de publieke opinie beïnvloedt maar ook wat mogelijke effecten zijn van een dergelijke beeldvorming. Collectieve betekenissen die met deze beeldvorming verbonden zijn, kunnen tot dramatisering en maatschappelijke uitsluiting maar ook tot bagatellisering leiden. Een andere – voor criminologie relevante - vraag is wat het media discours over misdaad en straf vertelt over de morele structuur van de samenleving.

2. Ontvangst en effecten criminaliteitsbeelden

Een tweede betekenis krijgt het onderwerp criminaliteitsbeelden voor de criminologie in het kader van de discussie over de effecten van mediabeelden voor de individuele kijker of ontvanger. Welke beelden roepen media op en welke effecten hebben mediaberichten en beelden? Bekend is dat visuele beelden meer effect hebben op de emoties en minder op het verstand. Op televisie is taal veel meer een appendix van de beelden. Het ermee verbonden risico is dat op beelden gebaseerde berichtgeving veel sneller emoties aanwakkert die ook weer nieuwe emoties produceren. De effecten van visuele media kunnen nog worden versterkt doordat in de waarneming van de gewone toeschouwer televisiebeelden objectief lijken. Dit geldt minder voor geweld in films. Als probleem wordt hier vaker het effect van sensibilisering gezien. De vraag naar de invloed van geweldsbeelden wordt in deze discussie toegespitst op het gedragsniveau: het risico van imitatie en het geweld veroorzakend effect. Een belangrijke en actuele dimensie heeft deze discussie gekregen in verband met verschillende schietincidenten op scholen zoals de meest bekende op Columbine Highschool in Colorado. Zijn de schietende leerlingen beïnvloed door geweldfilms en

gewelddadige video games die zij massaal consumeerden? Een dergelijke vraag veronderstelt dat er een wisselwerking bestaat tussen geweld én media, dat door het gevisualiseerde geweld wordt gegeneerd.

Het meeste onderzoek op dit vlak hebben psychologen en communicatiewetenschappers verricht. Hoewel vele studies hebben geprobeerd te specificeren hoe geweld in de media het gedrag van kinderen en jongeren beïnvloedt, heeft het mediaonderzoek geen eenduidig antwoord kunnen vinden. Kritische communicatiewetenschappers stellen daarom dat er meer onderzoek nodig is waarin rekening wordt gehouden met de verschillende inhoud van filmmateriaal. Culturele sociologen hebben meer etnografisch onderzoek verricht naar het receptiegedrag. Ze komen tot de conclusie dat een bepaalde inhoud en bepaalde beelden niet noodzakelijk een bepaalde werking hebben. De subjectieve perceptie en de cognitieve maar ook emotionele verwerking door de individuele kijker is belangrijk en deze wordt veelal weer geleid door persoonlijke ervaringen en behoeftes. Vanuit dit perspectief is de invloed van geweldsbeelden afhankelijk van de individuele zingeving door de kijker.

Een van de belangrijkste conclusies is dat we geweldsbeelden en verhalen over geweld en criminaliteit ook nodig hebben ter bewerking van de eigen emoties. Een algemeen inzicht is dat de kick die het kijken naar geweldsbeelden oplevert de fascinatie voor het thema criminaliteit en geweld voedt. En dat verklaart weer de aantrekkingskracht van met name visuele beelden over geweld. Onduidelijk is wat bepaald filmmateriaal zo fascinerend maakt, specifieke dimensies van geweld of de spanning hiernaar te kijken. Voor criminologie is hier nog veel werk te doen.

Plaatjes in het Dossier

Keynote spreker: Peter van Koppen (VU Amsterdam)

Het Nederlands strafproces draait om het dossier. Daarin heeft de politie en het openbaar ministerie de zaak tegen de verdachte neergelegd en het bewijs verzameld. Althans, men pleegt de tekstuele versie van het opsporingsonderzoek en het bewijs aan de rechter voor te leggen. Plaatjes komen wel sporadisch aan de orde maar worden in de regel in slecht uitgevoerde zwart-wit kopieën in het dossier weergegeven. Rechters krijgen nog wel

eens iets in kleur, de advocaten zelden. In Nederland wordt op ruime schaal zodoende essentiële strafrechtelijke informatie weggelaten.

In zijn lezing bespreekt Peter van Koppen welke visuele informatie wordt weggelaten, wat die informatie zou kunnen bijdragen aan het strafproces en de rechterlijke beslissing en waarom de juristen dat niet als een probleem zien. De lezing wordt geïllustreerd met lichtbeelden.

Hoe groot is dit?

Hoe onschuldig is dit?

Hoe informatief is dit?

Dissenting Art, Prison Tourism and Visual Criminology

Keynote speaker:

Eamonn Carrabine (University of Essex, U.K.)

'Trace' from @Large: Ai Weiwei on Alcatraz.

Photo taken by Eamonn Carrabine, November 2014.

The image is my attempt to capture something of the scale of Ai Weiwei's ambitious art installation at Alcatraz, the infamous island penitentiary in San Francisco bay. 'Trace' is one of seven major artworks he exhibited on 'The Rock' from September 2014 through to April 2015 and this one consists of carpets of 1.2 million Lego blocks depicting, in pixelated but legible portraits, more than 175 prisoners of conscience (further details can be found at <http://www.for-site.org/wp-content/uploads/2014/12/Trace-Reference-Guide1.pdf>).

The first panel includes Edward Snowden, Nelson Mandela and Chelsea Manning, but also many lesser known figures who have been imprisoned or exiled because of their beliefs or affiliations. Weiwei is one of China's leading dissident artists, imprisoned in 2011 for 81 days and prohibited from travelling abroad, his work explores themes of freedom, confinement and suppression in politically charged ways. Pieces of the installation were created in the artist's studio in Beijing, while others were entrusted to his assistants and volunteers in San Francisco assembling a multitude of parts under his distant direction.

It is highly significant that the island itself has a multi-layered history, ranging from a 19th-century military fortress, a notorious federal penitentiary, a site of Native American heritage and protest, and now one of America's most visited national parks and popular tourist destinations. Around 5,000 people per day, arriving at a rate of 350 per boatload every half-hour, visit the island and for the last seven months they have encountered the first large-scale political use of Alcatraz since the Indian occupation from 1969 to 1971.

Yet it is important to note that for the last 20 years or so there have been concerted efforts to promote and market Alcatraz around the notion of 'freedom' rather than 'confinement' (with tour guides emphasising the island's role as a nature reserve and seabird sanctuary, while also highlighting how it inspired the Red Power movement during the occupation). Of course, most remains a notorious icon of imprisonment, which the federal government carefully crafted in the 1930s and Hollywood blockbusters have perpetuated ever since (Loo and Strange, 2000).

A leading definition of contemporary art is that it makes you see the world differently and what distinguishes Weiwei from his contemporaries is he 'consistently diverts attention away from his work toward its ethical context' (Thornton, 2014:9). The juxtaposition of his extraordinary conceptual art installations in one of the major sites of prison tourism raises important questions on the relationships between art and activism in carceral space. His project clearly resonates with the National Park Service's longstanding ambition to situate Alcatraz in a larger narrative of American liberty and freedom.

These elaborate efforts to shift the public meaning of the site are undoubtedly a response to the rise of 'dark tourism' (Lennon and Foley, 2000), which has been condemned as an inappropriate and immoral way to commemorate human suffering and distressing events. Elsewhere I have argued that as criminologists have become increasingly concerned with the visual – as images of crime, harm and punishment across new

and old media – there is a growing need for criminology to rethink its relations with the power of spectacle and appetite for the traumatic (Carrabine, 2011). What this example demonstrates is that visual analysis should never be an end, in and of itself, but must always have the goal of social and political explanation firmly in sight.

References

- Carrabine, E. (2011) 'The Iconography of Punishment: Execution Prints and the Death Penalty', in *The Howard Journal of Criminal Justice*, 50(5): 452-464.
- Lennon, J. and M. Foley (eds) (2000) *Dark Tourism: The Attraction of Death and Disaster*, London: Continuum.
- Loo, T. and C. Strange (2000) "'Rock Prison of Liberation': Alcatraz Island and the American Imagination', in *Radical History Review*, 78:27-56.
- Thornton, S. (2014) *33 Artists in 3 Acts*, London: Granta.

Visuele Onderzoeksmethoden: Een Palet aan Perspectieven

Gabry Vanderveen (*Recht op Beeld; Hogeschool Rotterdam*)

“De selectie van foto’s [voor het proces-verbaal] dat is ook weer de inschatting van wat jij belangrijk vindt om als bewijs aan te dragen, om direct duidelijk te maken dat die man achter de dikke deur moet. Dus je fotografeert het letsel van een slachtoffer, hoe ernstig dat is. Dat hij daar een oordeel over kan maken. Dus hier ook, waar zit het bloed allemaal?”

Dit citaat komt uit een interview met een forensisch rechercheur over fotografie op de plaats delict (Vanderveen & Roosma 2013). De forensisch rechercheurs fotografeerden een gesimuleerde plaats delict, maakten een proces-verbaal op en vertelden over hun dagelijkse praktijk. Dit is een voorbeeld van onderzoek waarbij de respondenten het visuele materiaal maken (zie foto’s). Het ruwe fotomateriaal en de foto’s die geselecteerd werden voor het proces-verbaal, konden vervolgens door onderzoekers worden gebruikt als visuele data om te analyseren.

Visuele data kunnen ook gemaakt of gegenereerd worden door de onderzoeker zelf. Denk hierbij aan afbeeldingen van (patronen) van oogbewegingen die met behulp van *eye tracking* zichtbaar kunnen worden gemaakt. Dergelijke oogbewegingen kunnen inzicht geven in (onbewuste)

psychologische mechanismen en opgeroepen emoties. Tijdens de eerste congresdag van de NVC kan iedereen die dat wil zelf *eye tracking* ervaren door deel te nemen aan een experiment waarbij onder andere beeldmateriaal van een plaats delict bekeken zal worden.

Naast onderzoek waarin respondenten of onderzoekers het visuele materiaal genereren, kan een visueel onderzoekproject ook bestaand beeldmateriaal behelzen. Het beeldmateriaal kan bijvoorbeeld bestaan uit foto’s van een (vermeende) dader of slachtoffer, zoals gepubliceerd in traditionele media en op internet (e.g. Koetsenruijter & Vanderveen 2011). Ook video’s geplaatst op Youtube en Twitter, bijvoorbeeld van protesten en politieoptreden, kunnen door onderzoekers worden geanalyseerd (Thorson, Driscoll, Ekdale et al. 2013).

Pauwels (2010) heeft gepoogd de grote diversiteit aan visuele onderzoeksmethoden onder te brengen in een geïntegreerd raamwerk. Hij bouwt dit raamwerk op door in totaal drie thema’s te onderscheiden:

1. de input: de afkomst en aard van het visuele materiaal
2. het onderzoeksproces: de focus en design van het onderzoek
3. de output: het format en doel van het onderzoek.

Foto’s gemaakt door respondent

Jean-Louis van Gelder (NSCR)

Deze drie thema's werkt Pauwels (2010) verder uit in verschillende aspecten en opties. Zo belicht hij bij het eerste thema (input) niet alleen de afkomst en context van productie, maar ook het subject of referent (datgene wat is afgebeeld of waar in visuele zin naar wordt gerefereerd). Een voorbeeld hiervan is het politiegedrag dat zichtbaar is op YouTube en Twitter-filmpjes. Daarnaast beschrijft hij het visuele medium of de techniek, variërend van tekeningen gemaakt door kinderen tijdens politieverhoren (Katz & Hamama 2013) tot genetische profielen (Kruger 2013). De andere twee thema's (proces en output), werkt hij eveneens systematisch uit. Hierbij wordt duidelijk dat elk aspect, optie en keuze verschillende assumpties, mogelijkheden en (ethische) uitdagingen met zich meebrengt. Visuele onderzoeksmethoden bieden ook aan criminologisch onderzoekers een verrassend palet aan (andere) perspectieven. Misschien is het onze gezamenlijke uitdaging wel om dit *zichtbaar* te maken, te beginnen met het congres van de NVC en de Culturele criminologie. Keynote sprekers als Carrabine (e.g. 2012, 2014) en Ferrell (e.g. Ferrell & Van de Voorde 2010, Ferrell 2013) zullen daar ongetwijfeld aan bijdragen.

Referenties

- Carrabine, E. (2012). Just Images. *British Journal of Criminology*, 52(3), 463-489.
- Carrabine, E. (2014). Seeing things: Violence, voyeurism and the camera. *Theoretical Criminology*, 18(2), 134-158.
- Ferrell, J. (2013). The underbelly project: Hiding in the light, painting in the dark. *Rhizomes*, 25. Laatst bezocht 14 mei 2015 via <http://www.rhizomes.net/issue25/ferrell/index.html>.
- Ferrell, J., & Van de Voorde, C. (2010). The decisive moment: Documentary photography and cultural criminology. In: Hayward, K.J. and Presdee, M. (eds.) *Framing Crime: Cultural Criminology and the Image*, pp. 36-52. Oxford: Routledge.
- Katz, C., & Hamama, L. (2013). "Draw me everything that happened to you": Exploring children's drawings of sexual abuse. *Children and Youth Services Review*, 35(5), 877-882.
- Koetsenruijter, A.W.M. & Vanderveen, G.N.G. (2011). The all American girl and the wolf in sheep's clothing, A case study of imaging victims and offenders. In Haaften, T., van, Jansen, H., Jong, J.C., de, Koetsenruijter, A.W.M. (Eds.) *Bending Opinion; Essays on Persuasion in the Public Domain* (pp. 241-270). Leiden: Leiden University Press.
- Kruger, E. (2013). Image and exposure: Envisioning genetics as a forensic-surveillance matrix. *Surveillance & Society*, 11(3), 237-251.
- Pauwels, L. (2010). *Visual sociology reframed: an analytical synthesis and discussion of visual methods in social and cultural research*, Sociological methods and Research 38(4) 545-581.
- Thorson, K., Driscoll, K., Ekdale, B. et al. (2013). YouTube, Twitter and the Occupy movement: Connecting content and circulation practices. *Information, Communication & Society*, 16(3), 421-451.
- Vanderveen, G.N.G. & Roosma, J. (2013). *De plaats delict in beeld: Fotografie in de dagelijkse en gesimuleerde praktijk*. Politiekunde nr. 58, in opdracht van Politie & Wetenschap. Amsterdam: Reed Business.

Sinds de eerste pionierende onderzoeken begin jaren '90 blik gaven van de potentie voor onderzoek, wordt virtual reality technologie steeds meer gebruikt door sociale wetenschappers. Door recente ontwikkelingen, zoals toegenomen realisme, gebruikersgemak, toepassingsmogelijkheden en lagere kosten, is virtual reality hard op weg om een standaard onderzoekstool te worden. De criminologische gemeenschap hoort echter nog niet bij de voorhoede op dit gebied. Dat is jammer, want juist voor ons vakgebied biedt VR ongekennde mogelijkheden.¹ In deze bijdrage een crash course.

Wat is virtual reality eigenlijk?

Virtual reality verwijst naar een interactieve, computer-gegenereerde, 3-dimensionale representatie van de werkelijkheid die zintuiglijk wordt ervaren. Een virtuele omgeving is de digitale ruimte waarin dit plaatsvindt en waarin de bewegingen van de gebruiker gerepresenteerd worden. Eenvoudige virtuele omgevingen gebruik je bewust of onbewust waarschijnlijk al regelmatig, zo niet dagelijks. Denk maar eens aan een virtuele toer door een museum, een game op de Wii, Playstation of Xbox, Angry Birds op je telefoon, of de keukenplanner op de website van IKEA. Bij *immersive* VR is er geen sprake meer van plat beeld zoals een computerscherm, maar wordt een gebruiker omringd door de virtuele omgeving en wordt alle input uit de echte wereld geblokkeerd. Je wordt als kijker als het ware ondergedompeld in de omgeving. Dit kan op verschillende manieren worden bereikt ,maar het meest gebruikelijk is met behulp van een speciale VR bril zoals de inmiddels al aardig bekende Oculus Rift (www.oculus.com). Belangrijk bij VR is het genereren van zoveel mogelijk *presence*, d.w.z. het gevoel dat je je daadwerkelijk in de virtuele omgeving bevindt.

Wat kun je ermee als criminoloog?

Eén van de belangrijkste uitdagingen van de criminoloog is dat een activiteit wordt bestudeerd die vanwege het illegale karakter ervan maar zelden 'in het wild' kan worden waargenomen, laat staan op een manier die systematisch empirisch onderzoek toestaat. En zelfs als het mogelijk is, staan er vaak ethische bezwaren in de weg. Het gevolg is dat veel van onze kennis over crimineel gedrag gebaseerd is op indirect bewijs, zoals interviews en surveys, wat belangrijke gevolgen heeft voor validiteit. Het reconstructieve karakter van interviews en surveys met daders over hoe ze hun strafbare feiten pleegden, kan er bijvoorbeeld toe leiden dat ze bewust of onbedoeld hun ervaringen overdrijven, bagatelliseren, anderzijds vervormen of simpelweg vergeten.

VR stelt onderzoekers in bepaalde gevallen in staat om *crime in action* te observeren. Een voorbeeld hiervan is het CRIME Lab Virtual Burglary project dat aan het NSCR wordt uitgevoerd in samenwerking met het VU Network Institute en de Universiteit van Portsmouth (UK). Voor dit project is een virtuele woonwijk ontwikkeld (zie Figuren 1 & 2). Deelnemers kunnen hierin rondlopen, een huis uitkiezen en inbreken. Het systeem registreert alle handelingen van gebruikers, hoe lang ze over hun inbraak doen, hoe ze zich bewegen, en wat ze wanneer stelen. Eerdere pilot studies hebben aangetoond dat (ex-)inbrekers in een virtuele omgeving en in een echte

omgeving op een vergelijkbare manier te werk gaan. Dit maakt het Virtual Burglary project bij uitstek geschikt voor onderzoek naar inbraak(preventie) en afschrikking.

Het Virtual Burglary project illustreert ook een ander kenmerk van virtual reality dat het zo geschikt maakt voor onderzoek: de mogelijkheid van het aanbrengen van experimentele variatie in studiedesigns. Denk bijvoorbeeld aan vignettenonderzoek wat veel wordt gebruikt in de criminologie. Hierbij dient een lezer zich in te leven in een beschreven situatie en er vervolgens vragen over te beantwoorden, zoals hoe hij/zij de situatie interpreteert en wat hij/zij zou doen in die situatie. Mensen blijken echter vaak slechts in beperkte mate in staat te zijn om te voorspellen hoe ze zullen reageren, vooral als het gaat om nieuwe, stressvolle of bedreigende situaties, of in geval van onethisch gedrag. Ook wordt met behulp van vignetten geen echt gedrag gemeten, maar slechts de intentie van voorgenomen gedrag. Immersive VR stelt een onderzoeker in staat om deelnemers aan zijn onderzoek zintuiglijk in een situatie te plaatsen zonder daarbij experimentele controle te verliezen. Sterker nog, de onderzoeker kan de virtuele omgeving steeds aanpassen en naar zijn hand zetten om zijn onderzoeksvraag beter te kunnen beantwoorden. Denk bijvoorbeeld aan onderzoek naar agressie tegen mensen met een publieke functie zoals conducteurs (zie bijvoorbeeld: <http://stress.few.vu.nl/>). Wie grijpt in en onder welke omstandigheden? Sekse, leeftijd, uiterlijk en lichaamstaal van personages, de *avatars* in de virtuele omgeving, kunnen met enkele handelingen worden gevarieerd, waarbij de rest van de omgeving constant worden gehouden. Zo kan het effect van elke variabele nauwkeurig worden vastgesteld. Ook kan met het gedrag van *avatars* worden geëxperimenteerd. Hiermee kan in een veilige omgeving worden onderzocht wanneer mensen al dan niet ingrijpen om agressie terug te dringen. Tegelijkertijd kunnen fysiologische metingen zoals hartslag en huidgeleiding real-time worden gemeten en gekoppeld aan gebeurtenissen in de omgeving, zodat een nog completer beeld ontstaat. Voorts

figuur 1. De virtuele woonwijk   figuur 2. De huiskamer

wordt niet louter intentie, zoals in het geval van geschreven vignetten gemeten, maar kan *daadwerkelijk* gedrag worden onderzocht.

Conclusie

VR biedt ongekende mogelijkheden voor criminologisch onderzoek. Het biedt een alternatief voor bestaande methoden zoals interviews, surveys en vignettenonderzoek, en mogelijkheden om fenomenen te onderzoeken die vanwege praktische, financiële of ethische bezwaren niet of lastig te onderzoeken zijn in de echte wereld. Nieuwe VR technologie wordt steeds realistischer en toegankelijker en daardoor steeds krachtiger voor onderzoeksdoeleinden. Tenslotte is de creatieve industrie in Nederland zeer sterk ontwikkeld, hetgeen uitgelezen kansen biedt voor de Nederlandse criminologie.

¹ Voor een uitgebreider overzicht, zie: Van Gelder, J. L., Otte, M., & Luciano, E. C. (2014). Using virtual reality in criminological research. *Crime Science*, 3(1), 1-12

Beeldmateriaal in de Strafrechtsketen: Individuele verschillen in kaart middels eye tracking

Lotte van Dillen, Gabry Vanderveen & Carlo Konings

Professionals werkzaam in de opsporing en de verdere strafrechtketen krijgen vaak te maken met beeldmateriaal zoals foto's van plaatsen delict, letselfoto's, 3D-visualisaties of digitale bestanden, die bij veel mensen heftige emoties oproepen. Politieagenten, officieren van justitie, advocaten, en rechters krijgen dergelijke beelden bijvoorbeeld in dossiers te zien en nemen beslissingen over het gebruik en de verdere verspreiding van dit materiaal. Daarbij nemen zij de (mogelijke) emotionele impact al dan niet expliciet mee in hun overwegingen en beslissingen, zo blijkt uit diverse interviews die wij hebben gehouden. Beelden kunnen dus emoties oproepen die niet voor iedereen gelijk zijn. Dit laatste kan in kaart worden gebracht met behulp van eye tracking. Zo verkrijgen we een beter inzicht in welke (onbewuste) psychologische mechanismen een rol spelen bij de invloed van beeldmateriaal op de politiepraktijk en verdere strafrechtketen.

Zelf eye tracking ervaren? Dat kan!

Tijdens de eerste congresdag, op donderdag 11 juni, kunnen mensen gedurende de dag deelnemen aan een experiment waarbij gewerkt wordt met eye tracking. We onderzoeken hierin waar mensen op letten als ze beeldmateriaal van een plaats delict in ogenschouw nemen, en hoe dit samenhangt met bepaalde persoonlijkheidskenmerken. Deelname is vrijwillig en duurt ongeveer een kwartier. Wil je deelnemen aan het experiment? Ga dan op donderdag naar zaal C022. Deelnemers aan het experiment krijgen een kort verslag van hun individuele uitkomsten.

Op vrijdagmiddag 12 juni om 13.30 uur geven we een plenaire presentatie van de belangrijkste uitkomsten van dit eye tracking experiment in zaal A144 (grote zaal).

Visual interventions in Brazilian urban space: graffiti as art, pixação as crime

Paula Gil Larruscabim (Utrecht University; University of Kent, UK)

Avenida Consolação,
São Paulo city centre.
Photo taken by Paula Larruscabim.

“The people of Brazil’s biggest metropolis don’t have a problem with graffiti. It’s pichação they can’t stand”. This is how Caleb Neelon (2006, p.30), an American graffiti writer and co-author of the History of the American Graffiti, has sensibly perceived the scenario of visual interventions in Brazilian public space. During the 1990s graffiti, as an element of Hip Hop-culture, was commodified and institutionalized. Pixação, on the contrary, became increasingly associated with the vandalism, crime, grime or as *Paulistanos* (people who live in São Paulo) refer to, dirt or visual pollution.

The research that I am currently conducting focuses on the relationship between these visual interventions in urban space, socio-spatial segregation, social policies and criminal control. Through this study I explore how transgression of norms regarding access to (the very process of creating) urban space take shape in the particular political-historical context of Latin America. I will show how the process that leads to the criminalisation of Brazilian street-writing subculture “pixação”, is closely related to the domestication and commodification of “arty” graffiti.

The research problem that guides this research is the assumption that it was the criminalization of pichação (with ‘ch’) and the parallel commodification and institutionalization of graffiti in Brazil during the 1990s that has reinforced the development of a unique form of visual resistance in Brazil: pixação (with ‘x’).

As this research focuses on subcultural dynamics, more specifically on the telling stories of *grafiteiros* and *pixadores* and its different types of intervention in public space, an in-depth ethnography was conducted in the city of São Paulo, from September 2013 until July 2014. This enabled me to achieve a better understanding of their codes of conduct, values, argots, slangs and purposes. Another important aspect of my research regards social policies that use graffiti as art to prevent pixação, and how the media underpins this strategy. Thus, media analysis and semi-structured interviews with social policy

makers are used as a secondary source of data. Furthermore visual methods provided an important tool to describe and analyze these interventions in the urban setting.

“Pixadores”, “pixo” or “pixação” are unique words for a unique phenomenon that evolves in the history of visual interventions in urban space in Brazil since the late 1980s. Despite the fact that official Portuguese orthography does not recognize pixação (with ‘x’), it is against this subculture that criminal and social policies are orientated.

Thus, this research aims to understand whether pixação should be considered an apolitical subcultural leisure activity or a subcultural resistance against social-spatial segregation.

But things do not stop there. Culture industry will not hesitate to commodify transgression. In the case of pixação, this process is preceded by cultural appropriation, understood here as the process within which “members of one culture take for their own, or for their own use, items produced by a member or members of another culture” (Young 2010, p.5).

Despite the many subcultural and post-subcultural studies that have been developed within Anglo-Saxon criminology, little has been done within the Latin America criminological context. This study is particularly novel and relevant for bringing the first criminological approach to pixação subculture. Not only from the legal standpoint, which traditionally criminological research has developed in Brazil, but also as a way to understand whether transgressive dynamics of pixação could be seen as a mechanism of resistance against social-spatial segregation.

Bibliography

- Neelon, C. (2006). *Unsavoury Characters*.
In *F&W Media* 60 (1), pp.30-31.
Young, J. (2010). *Cultural Appropriation and Arts*.
Willey-Blackwell, UK.

Outlaw Couples on the Road: A Plea for Film Studies in Criminology

Kamilla Sandach (Msc, Utrecht University)

Being a vigilante, a fugitive or a bandit – no matter what name is used – has always been a seductive part of the attraction of breaking the rules. But perhaps the allure of ‘outlaw couple’ stories lies rather in the romantic couple itself. After all, usually they are young, attractive, and they did something many of us would fancy: they broke the law. Indeed, in the late modern condition of media overload of violence and crime, it is much easier to identify with passionate duos turning to felony out of the despair of their everyday suffering, than it is with calculated and cold-blooded gangsters. So it might not come as a surprise that outlaw couples – generally pictured as being on the road while on a crime spree, or as two fugitives – form the basis for well-known and lucrative Hollywood stories.

Yet despite its persistent popularity, the theme is rarely acknowledged as an important trope in late modern popular culture. In my master thesis ‘Outlaw Couples on the Road’ (Master in Criminology, Utrecht University), I argue that it should, as the theme not only offers entertainment, but also could help us construct our understandings of crime. Due to their entertaining attributes, ‘outlaw couples’ are constantly subjected to late modern processes of their consumption and commodification. This is evident in popular representations of couples such as Bonnie Parker and Clyde Barrow. Within the contemporary mediascape their historical figures, lionized as cool, popular culture icons, became nothing more than cheap commodities. The commodification of the image of this outlaw couple has now resulted in the rise of celebrated criminality and the deconstruction of the original meaning of an ‘outlaw couple’. Under such circumstances of ‘mediated’ reality, the time seems right for scholars to direct their focus on

film and the significance of the message embedded in particular film genres.

The majority of criminological studies dealing with film analysis focuses on crime films per se; movies that do not deal merely (or primarily) with crime, but in which crime is still a central theme, are often neglected. Consequently, not only do many genres remain uncategorized (as in the case of outlaw couple movies), but, moreover, much of the knowledge on deviance supplied by these unknown genres passes unnoticed in scientific studies.

Therefore, this study suggests a cohesive cultural criminological framework for constructing and/or further developing film studies, adopting an approach which yields not only the expansion of our scientific knowledge on crime, but also a refreshing view on the cinematic portrayal of it. It does so through a combination of a cultural criminological approach, mainstream criminological theories, and perspectives from other disciplines such as philosophy, sociology, psychology and film studies. This research highlights freedom, transgression, resistance, and gender relations as key criminological concepts discussed in the ‘Outlaw Couples on the Road’ genre. By distinguishing an ‘Outlaw Couples on the Road’ subgenre, this research, most of all, showcases the need for widening the range of films chosen for analysis within the field of criminology and encourages scholars to pay attention to this category of film narrative. In that way, we might at least aim at better understanding in the future, not only Bonnie & Clyde’s motives, but also their commodified glamour.

Photo created by Krystian Lerch

Promoties

Hilde Wermink, *On the determinants and consequences of offending*, Universiteit Leiden, 5 juni 2014.

Karin Beijersbergen, *Procedural justice in prison. A study on determinants and consequences of a procedurally just treatment of prisoners*, Vrije Universiteit Amsterdam, 25 juni 2014.

Peter de Kock, *Anticipating criminal behavior*, Tilburg University, 9 september 2014.

Jelle Brands, *Safety, surveillance and policing in the night-time economy: a visitor perspective*, Universiteit Utrecht, 11 september 2014.

Janna Verbruggen, *Previously institutionalized youths on the road to adulthood*, Vrije Universiteit Amsterdam, 18 september 2014.

Charlotte Colman, *Keerpunten in de criminele carrière van druggebruikende delinquenten*, Universiteit Gent, 22 september 2014.

Annelies de Schrijver, *De weg naar politionele integriteit. Een longitudinaal onderzoek naar de ontwikkeling van ethische competentie van aspirant-inspecteurs*, KU Leuven, 22 september 2014.

Ruth Prins, *Safety First. How local processes of securitization have affected the position and role of Dutch mayors*, Erasmus Universiteit Rotterdam, 2 oktober 2014.

Pauline Aarten, *Suspended sentences. Public opinion, compliance and recidivism*, Vrije Universiteit Amsterdam, 2 oktober 2014.

Tom Bauwens, *De burgemeester als regisseur van het lokale veiligheidsbeleid? Criminologisch onderzoek naar de betekenisgeving van het thema veiligheid door Vlaamse burgemeesters*, Vrije Universiteit Brussel, 7 oktober 2014.

Kim Lens, *Do these words give rise to doubts? Unraveling the effects of delivering a Victim Impact Statement*, Tilburg University, 29 oktober 2014.

Marieke Kluin, *Optic Compliance. Enforcement and compliance in the Dutch chemical industry*, TU Delft, 11 november 2014.

Dominique Boels, *Regulating the Belgian Informal Economy? A Case Study in Three Markets*, Universiteit Gent, 11 december 2014.

Sanne Hissel, *Mum's the Word. A study on children of incarcerated mothers' well-being, psychosocial functioning, and caregiving situation*, Vrije Universiteit Amsterdam, 11 december 2014.

Miriam Wijkman, *Female sexual offending. Offenders, criminal careers and co-offending*, Vrije Universiteit Amsterdam, 12 december 2014.

Alan Kabki, *Fraude ontrafeld. Een studie naar de werkwijzen en drijfveren van fraudeurs*, Tilburg University, 15 december 2014.

Marie-José Geenen, *Alliantievorming groepsleiders-jongeren*, Open Universiteit, 19 december 2014.

Geert Mesters, *Disentangling criminal careers for disadvantaged youth*, Vrije Universiteit Amsterdam, 16 januari 2015.

Cyril Boonmann, *Mental health problems and juvenile sexual offending behavior*, Vrije Universiteit Amsterdam, 26 februari 2015.

Charlotte Barendregt, *Needs, risks and protective factors of adolescents in secure residentieel care: Identification of a conceptual model based on the Good Lives Model*, Tilburg University, 6 maart 2015.

Miora Zoutewelle-Terovan, *Criminality and Family Formation. Disentangling the relationship between family life events and criminal offending for high-risk men and women*, Vrije Universiteit Amsterdam, 12 maart 2015.

Eef Goedseels, *Jeugdrechtmodellen in theorie en praktijk. Een empirisch onderzoek naar het discours en de praktijk van Belgische jeugdrechters*, KU Leuven, 23 maart 2015.

Leen Cappon, *Minderjarigen met een psychiatrische problematiek op de jeugdrechtbank: genomen maatregelen*, Universiteit Gent, 24 maart 2015.

Tinka Veldhuis, *Captivated by fear. An evaluation of terrorism detention policy*, Rijksuniversiteit Groningen, 26 maart 2015.

Marco van Bommel, *The reputable bystander: the role of reputation in activating or deactivating bystanders*, Vrije Universiteit Amsterdam, 4 april 2015.

Oraties

Kees van den Bos, *Kijken naar het recht*, Universiteit Utrecht, 17 oktober 2014.

Wim Bernasco, *Route, routine en ratio: hoe misdadigers doelwitten vinden*, Vrije Universiteit Amsterdam, 23 november 2014.

Arjan Blokland, *Leeuwen en beren op de weg naar het rechte pad*, Universiteit Leiden, 28 november 2014.

Benoemingen, onderscheidingen etc.:

Jan de Keijser is per 1 september 2014 bij de Faculteit der Rechtsgeleerdheid van de Universiteit Leiden benoemd tot hoogleraar Criminologie.

Stijn Ruiter is per 1 september 2014 bij de Faculteit Sociale wetenschappen van de Universiteit Utrecht benoemd tot hoogleraar Maatschappijwetenschappen - Sociologie.

Judith van Erp is per 1 april 2015 bij de Faculteit Recht, Economie, Bestuur en Organisatie van de Universiteit Utrecht benoemd tot hoogleraar Public Institutions.

Maartje van der Woude (UHD Strafprocesrecht, Universiteit Leiden) heeft de Vlaamse *Ada & Paul Cornil prijs* gewonnen, op 12 maart 2015 uitgereikt door de Vrije Universiteit Brussel (VUB).

NVC-Scriptieprijs 2014-2015

Genomineerden voor de NVC-Scriptieprijs 2014-2015
(in willekeurige volgorde)

Hanneke Leffers, Universiteit Groningen,
H.G.Leffers@gmail.com
Beeldvorming en beleid. Over de invloed van empirische en normatieve veronderstellingen op de inhoud van het hedendaagse criminaliteitsbeleid.

Lucas Noyon, Universiteit Leiden,
l.noyon@law.leidenuniv.nl
We hebben naar u geluisterd Een onderzoek naar de burgerfora van het Openbaar Ministerie.

Jelmer Wijnsma, Erasmus Universiteit Rotterdam,
402988jw@student.eur.nl
Militaire drones in de strijd tegen terrorisme. Over de legaliteit en ethiek van drone aanslagen.

Anne Mariët, Universiteit Utrecht,
a.mariet@students.uu.nl
Natural, responsible, pure, or just nonsense? The perceptions of misleading labels in the Dutch food industry.

Karin Monster, VU Amsterdam,
karinmonster@hotmail.com
Reintegration of former child soldiers in post-conflict settings: A case study of Northern Uganda.

Op vrijdag 12 juni presenteren de genomineerden tijdens de lunch (12.30-13.30) een poster over hun scriptieonderzoek. Loop vooral even langs bij deze veelbelovende jonge onderzoekers!

Agenda

Landelijke Studiedag: Gegrepen door Mensenhandel,
18 juni 2015, Medilex, Utrecht.

7th Annual Conference of the Asian Criminological Society,
24-26 juni 2015, Hong Kong.

'The Other' International Cultural Criminology Conference,
25-26 juni 2015, VU Amsterdam.

Annual Conference of the British Society of Criminology,
30 juni - 3 juli 2015, Plymouth, U.K.

15th Annual Conference of the European Society of
Criminology,
2-5 september 2015, Porto, Portugal.

71st Annual Conference of the American Society of
Criminology,
18-21 november 2015, Washington D.C., V.S.

COLOFON

Redactie:
M. Althoff, N. Haas, B. Oude Breuil en D. van Uhm
m.m.v. C. Helmer

Correspondentieadres:
De Criminoloog, t.a.v. Charlotte Helmer
Postbus 71304
1008 BH Amsterdam

redactie.tvc@nscr.nl
www.criminologie.nl/nvc

Via deze website kunt u zich ook aanmelden als lid van de NVC.

Vormgeving: Joost van Ommen